تیپی شانۆیی پادشایی شکسپیر … حەیدەر عەبدولڕەحمان

کاتێ تیپی شانۆیی پادشایی شکسپیر ساڵی 1970 شانۆگەری (خەونی نیوەشەوی هاوین) ی لە دەرهێنانی (بیتەر برۆك) لەلەندەن نمایش کرد، ئەم نمایشە بوو بەخاڵێکی وەرچەرخانی نوێ لەمێژووی ئەو تیپە، چونکە (برۆك) لەم ئەزموونگەرییە نوێیەی د، سەراپای فۆرمە تەقلیدییەکانی جارانی لەنمایش کردنی شانۆگەرییەکانی شکسپیردا تیکشکاند .

ئەوە بوو بۆ یەکەم جار کاراکتەرەکانی شکسپیر راستەوخۆ جەماوەرییان دەدواند،لەرێگەی بەرجەستە کردنی جەستەی ئەکتەر و دروست کردنی پردێکی پتەوی پەیوەندی لەگەڵ بینەردا.
سینۆگرافیا لەشانۆگەری (خەونی نیوەشەوی هاوین) بریتی بوو لەسندوقێکی شەش پاڵەی ڕەنگ سپی،لەگەڵ دوو دەرگا لە پشتەوەیە،لەبری دارستان و دروست کردنی کەشو هەوای ڕۆمانسی، وەك ئەو شێوازەی جاران بۆ دەرهێنانی ئەم شانۆگەرییە پیادە دەکرا.

برۆك لەو شانۆگەرییەدا ئاشقەکانی کردە کەسانی زۆر ئاسایی و سادە، لەوانەی کە لەژیانی ئاسایی ڕۆژانەی خۆماندا دەیانبینین، بۆیە بینەر لەرووی بەرجەستە کردنی هەردوو کەسایەتی (تەتیانا) و (ئاوبیرۆن) دووچاری سەرسوڕمان بوو،کاتێ برۆك ـ ئەوانی کردبوو بەهاوچەشنی پەهلەوان بازو و یاری کەرانی سێرك، بەمەش بینەر رووبەرووی ئەتمۆسفیرێکی سیحراوی بوو، چونکە جاران شتی وای لەدەرهێنەرانی دیکەدا نەبینی بوو، بەتایبەت لەسەر شانۆی پادشایی (سترافۆرد) شوێنی لەدایك بوونی شکسپیردا .

بەم نمایشە تیپی شانۆیی شکسپیری پادشایی، بوو بەخاوەنی پلەو پایەیەکی بەرزی جیهانیی و ناوبانگی ئەو تیپە زۆرتر لەجاران پەرەی سەند، کاتێکیش کە شانۆگەرییەکەی (بیتەر برۆك) لەسەر شانۆی (بیلی روز) لە برودوای نمایش کرا، لەپێشەکا و لەکاتی نمایش کردنی شانۆگەرییەکە کارەبا بڕاو چەند دوکەڵێك سەراپای هۆڵەکەی داپۆشی، سەرەتا بینەران وا هەستیان کرد، کە رووداوێك لەناو هۆڵی شانۆییەکەدا رووی داوە، بەڵام دواتر بۆیان دەرکەوت کە نەخێر ئەو چەند دوکەڵە دیمەنێکە لەدیمەنەکانی ئەو شانۆگەرییە، بەڵام ئەوەی سەیرە ئەوەیە کە بینەران پێش ئەوەش بزانن ئەو رووداوە دیمەنێکی

شانۆگەریەکەیە، هیچ لەوان نەیانتوانی وەهای ئەگەری مەترسی کورسیەکانی خۆیان بەجێ بێڵن، بەڵکو لەچاوەڕوانی دامانەوە، بەو هیوایەی تەواوی شانۆگەریەکە ببینن.

ئەو سەرکەوتنە گەورەیە بۆ ئەو تیپە شتێکی چاوەڕوان نەکراو نەبو، بۆ تیپی پادشایی شکسپیر، ئەو شێوە ئەزموونگەرییەی ئەو تیپە بەخۆیەوەی بینی، لەدایك بووی ڕێکەوتێك نەبوو، بەڵکو سەرەنجامی کۆمەڵێ ئەزموونی نوێ و توێژینەوەو بەدوادا گەڕان بوو، لەکرۆکی هونەری نواندندا.

(برۆك) یەکێك بوو لەو شانۆکارانەی کە بۆ ئەزموونی دەوڵەمەندی خۆی، لە شێستەکانەوە توانی لەگەڵ کۆمەڵێ ئەکتەری بە توانستی گەنج لەو تیپەدا دەست پێ بکات، ئەو کات برۆك لە ژێر کاریگەری ئەنتۆنی ئارتۆو کرۆتۆفسکی کاری دەکرد، ستایلی کارکردنیشی پشتی بەهونەری ئیرتجالی و ئیبتیکاریەوە دەبەست، کە ئەکتەر داهینەری بوو، بەهاوبەشی لەگەڵ بینەردا لە چوارچیوەی ئەتمۆسفیرێکدا، هاوشێوەی شانۆیی (توندو تیژی) بەتایبەت ئەو کارانەی بیتەر هۆل، لەسەرەتای کارەکانی تیپی شکسپیر پێشکەشی دەکردن .

کاتێ بیتەر هۆل ساڵی 1960 تیپی شکسپیری دامەزراند، کۆمەڵێ ئەکتەری بەتواناو بوێری لە دەوری خۆیدا کۆکردەوە، ئەگەرچی لەو کاتەدا بە دەیان تیپی شانۆیی هەبوون، بەڵام بیتەر باشترین ئەکتەرە بەتواناکانی بۆ تیپەکەی خۆی راکێشا و هەوڵی ئەوەی دا ڕێکخستنێك لەگەڵ حکومەتدا بکات بۆ پشتگیری دارایی و بەردەوام بوونی تیپەکەی، بۆ ئەوەی خۆی دوورە پەرێز رابگرێت لە شانۆی بازرگانی، کە هەندێك بۆ پەیدا کردنی سەرمایە بۆ تیپ هەوڵیان بۆ دەدا،لەلایەکی دیکەوە بۆ یەکەم جار (بیتەر هۆل) هەوڵی دروست کردنی شانۆی نەتەوەیی دا، بەمەش بیتەر بووە خاوەنی یەکەم دەست پێشخەری بۆ دروست کردنی شانۆی دامەزراوەیی لە بەریتانیادا .

بیتەر هۆل ـــ هەوڵێکی زۆری دا بۆ پتەوکردنی بنەماکانی شانۆی شکسپیر لەڕێگەی پێشکەش کردنی کۆمەڵێ بەرهەمی نایاب، ئەگەرچی زۆر لەڕەخنەگران پێیان وایە کە دەستپێکی راستەقینەی ئەو تیپە لەگەڵ پێشکەش کردنی شانۆگەری (لیر پاشا) ی شکسپیر بووە، ساڵی 1962 لەلایەن بیتەر برۆکەوە، پێشتریش لەگەڵ شانۆگەری (خەونی نیوەشەوی هاوین) بە هەمان شێوە، بیتەر برۆك ـ هەوڵی ئەوەی داوە کە بینەر ئاوێتەی نمایشی شانۆیی بکات بە ئەوەی ببێت بە پارچەیەك لە جەستەی شانۆدا، هەمیشەش بیتەر بایەخی بەدیکۆری زۆر سادە داوەو کە لەچەند پارچە تەنەکەیەکی لاکێشەیی تەپەڕەی نەکردووە و هەمای سێ پیاوە

دەسەڵاتدارەکان بووە لای ئەو .

لەژێر ئەو سێ پارچە تەنکەیەدا گوزارشتیان لەهەڵچوونی خۆیان دەکرد،لەژێرباو باراندا، بە جولەی جەستەیی .
ماوەیەك بوو تیپەکە بڕیاری دا هەموو ئەو شاکارە جوانانەی لە (سترافۆرد) پێشکەشیان دەکرد، دەیانگواستەوە بۆ لەندەن، بۆ ئەوەی زۆرترین بینەر شانۆگەریەکانیان ببینێ، ئەوەبوو تیپەکە لە ساڵانی 1963و 1964و لەژێر چاودێری (بیتەر هۆڵ) گەیشتە پۆپەی سەرکەوتن، لە 400ەمین ساڵیادی شکسپیریش تیپەکە زۆرترین بەرهەمەکانی شکسپیری بەو بۆنەیەوە لە سترتفۆرد – نمایش کرد، لەوانەش شانۆگەریەکانی (ریچاردی دووەم، هنری چوارەم و هنری پێنجەم و چەند شانۆگەریەکی تر، هەموو ئەو شاکارە نایابانەی شکسپیر بەهاوشێوەی دەستپێکێکی نوێ ی داهێنان بوو بۆ بیتەر هۆل، بۆ دواندنی بینەرێکی نوێ ی شانۆ، ئەو هەمیشە بۆ ئەوە کاری دەکرد، کە بینەر بوروژێنێ و هانی بدات پرسیاری لا دروست بێت و خۆی بەدوای وەڵامەکەی دا بگەڕێت، هەروەها (بیتەر) هەمیشە جەختی لەوە دەکردەوە کە ناشێت شکسپیر بە زیندوویەتی نیشان بدەین، ئەگەر نەگەڕێینەوە بۆ رابووردوو لەگەڵ ئەو رووداوانەدا بەراوردییان پێ نەکەین کە ئێستاکە لە دەورو بەرماندا روو دەدەن .

شانۆ بۆ بینەرێکی نوێ

لەگەڵ شانۆگەری هاملێت ـــ تیپەکە هەوڵی ئەوەی دا کە بینەرێکی تایبەت بەخۆی دروست بکات، بینەرێك لە نەوەی نوێ، هەنگاوی یەکەمیش ئەوەبوو (بیتەر هۆل) ساڵی 1976 یانەیەکی دروست کرد کە زیاتر لە 40 هەزار ئەندام بگرێتە خۆی، کە زۆربەیان گەنج بوون، نەوەی کۆنیش چونکە بەشێوازێکی سادە شانۆگەریەکانی شکسپیریان دەبینی، ئەوانیش لەو تیپە نزیك بوونەوە، ئەمە وای کرد کە ژمارەی هەوادارانی تیپەکە رۆژ لەدوای رۆژ لە پەرەسەندن دابێت، هەر لەو کاتەدا تیپەکە گۆڤارێکی هونەریی دەرکرد بەناوی (فلەرش) کە بە شێوازێکی سادە ئاماژەی بە گرنگترین کارو چالاکییەکانی تیپەکە دەکرد .

دواتر تیپەکە لەسەر خواستی ژمارەیەکی زۆر لە هەوادارانی ئەو تیپە هەوڵی ئەوەی دا هەر تەنها خۆی بە بەرهەمەکانی شکسپیر نەبەستێتەوە، بەڵکو چەندین شانۆگەری دیکەی لە بەرهەمەکانی نووسەرانی وەك : دورینمات، بنتەر، برێخت، بیکیت، ئارابال، ئەبسن، سترانبیرگ ، ئالبی، ستوبارد،پێشکەش کرد، هەروا بۆ ئەم مەبەستە ساڵی 1974 شانۆیەکی تری دروست کرد بۆ پێشکەش کردنی بەرهەمە

ئەدەبیە نوێکان و ناویان نا شوێنێکی تر بۆ شانۆ، کە بریتی بوو لەفەزایەکی شانۆیی کراوە، بۆ پێشکەش کردنی کارە ئەزموونگەرییەکان، هەروا ساڵی 1977 شانۆیەکی تری لەشاری لەندەن دروست کرد بەناوی (زی ویر هاوس) بۆ نمایش کردنی هەندێ لە شاکارەکانی شکسپیر و نووسەرە هاوچاخەکانی تر، بەفۆرمێکی ئەزمونگەریانە .

کاتێکیش کە دەرهێنەری لاو (ترفورنن) ساڵی 1968 ئەرکی بەرپرسیارێتی هەڵسوڕاندنی تیپەکەی گرتە ئەستۆی خۆی، بەماوەی سێ ساڵان توانی ئەو تیپە لەئاستێکی باڵادا نیشان بدات و وای لێ هات لەکۆتایی شەستەکاندا ژمارەی هەوادارانی ئەو تیپە لەملیۆن هەوادار زیاتر تێپەڕێنێ ،لەرووی جیهانیشەوە تیپەکە بوو بەخاوەنی زۆتر لەپێنجا بڕوانامەی رێز لێنان .
ترفۆرنن – هەمیشە پێداگری لەوە دەکردەوە کە پێویستە ئەکتەرەکان بچنە ناواخنی شکسپیرو بە چاوێکی کراوەوە ئاشنا بەجیهانی شکسپیر ببن، دوور لەکاریگەر بوون ب تێڕوانینە کۆنە تەقلیدییەکانی رابووردوو لەرووی تێگەیشتن لە بەرهەمەکانی شکسپیر .
دواتر بیتەر برۆك بەنمایش کردنی شانۆیی (خەونی نیوە شەوی هاوین) هوشیارییەکی نوێ ی بە دەرهێنەرە نوێکانی ئەو تیپە تەقاندەوە .

شانۆگەری (کۆریۆلانوس) لە ئەوروپا

یەکێك لەشاکارە هەرە بەپیزەکانی تیپ لەکۆتایی حەفتاکان شانۆگەری (کریۆلانوس) ی شکسپیر بوو لەدەرهێنانی (تیری هاندس) بوو، کە بوو بەمایەی رەزامەندی و سرنج راکێشانی بینەران لە لەندەن و زۆر لەشارەکانی ئەوروپا، لەساڵی 1979 ش تیپەکە درێژترین گەشتی هونەریی خۆی ئەنجامدا، ئەوەبوو شانۆگەری(کۆریۆلانۆس) لە میونیخ و زیوریخ و ڤیەنناو ئەمستردام و برۆکسل و هامبۆرگ و بەرلین نمایش کرد، لەهەموو ئەو شارانەدا ئەو تیپە زۆر بەگەرمییەوە و لەناو چەپڵەی رێزانی بینەرەوە پێشوازییان لی کرا، ئەوە جگە لەوەی کە بەسەدان بینەر نەیتوانی پلیتی بینینی شانۆگەریەکەیان دەست کەوێت، شەڕو شۆڕێکی زۆریش لەسەر پلیت لەنێوان هەوادارانی ئەو تیپەدا دروست بێت .
کۆریۆ لانوس – ئەو جەنگاوەرەیە کە لەگۆڕەپانی شەڕدا دەگەرێتەوە، نایەوێت جلەکانی خۆی لە بەر کاتەوە لەترسی ئەوەی نەبادا خەڵکەکە برینەکانی ببینێ و وەك سەرۆکی خۆیان هەڵی نەبژێرن، هەندێ لەدەرهێنەران – کۆریۆلانوس وەك پیشەوایەکی فاشی و هەندێ جاریش وەك قارەمانێکی نەتەوەیی بەرجەستە دەکەن، بەڵام (تیری هاندس)

کۆریۆلانوس ـ ی وەك کاراکتەرێکی خاوەن بیرو باوەڕێکی نەتەوەیی و کەسایەتیەکی ئازاو چاو نەترس نیشان دابوو جگە لەو گەورە دەرهێنەرانەی وەك (بیتەر برۆك) و (تیری هاندس) و دەیان دەرهێنەری تر ئەو تیپەیان لەمێژووی بەریتانیادا بە زیندوویەتی هێشتەوە، کە لە رابووردوو ئێستاشدا بەرهەمەکانی شکسپیری بەزیندوویەتی بە هەموو سەردەمەکاندا راگرتووە، لەگەڵ تێپەڕبوونی زەمەنیش بەردەوام ئەو بەرهەمانەلە نوێ بوونەوەدان .

(بیتەر) بایەخی بەدیکۆری زۆر سادە داوەو کە لەچەند پارچە تەنەکەیەکی لاکێشەیی تێپەڕەی نەکردووە و هەمای سێ پیاوە دەسەڵاتدارەکان بووە لای ئەو .

لەژێر ئەو سێ پارچە تەنەکەیەدا گوزارشتیان لەهەڵچوونی خۆیان دەکرد،لەژێرباو باراندا، بۆ جولەی جەستەیی .

ماوەیەك بوو تیپەکە بەیاری دا هەموو ئەو شاکارە جوانانەی لە (سترافۆرد) پێشکەشییان دەکرد، دەیانگواستەوە بۆ لەندەن، بۆ ئەوەی زۆرترین بینەر شانۆگەریەکانیان ببینێ، ئەوەبوو تیپەکە لە ساڵانی 1963و 1964و لەژێر چاودەری (بیتەر هۆڵ) گەیشتە پۆپەی سەرکەوتن، لە 400ەمین ساڵیادی شکسپیریش تیپەکە زۆرترین بەرهەمەکانی شکسپیری بەو بۆنەیەوە لە سترتفۆرد ـ نمایش کرد، لەوانەش شانۆگەرییەکانی (ریچاردی دووەم، هنری چوارەم و هنری پێنجەم و چەند شانۆگەرییەکی تر، هەموو ئەو شاکارە نایابانەی شکسپیر بەهاوشێوەی دەستپێکێکی نوێ ی داهێنان بوو بۆ بیتەر هۆل، بۆ دواندنی بینەرێکی نوێ ی شانۆ، ئەو هەمیشە بۆ ئەوە کاری دەکرد، کە بینەر بوروژێنێ و هانی بدات پرسیاری لا دروست بێت و خۆی بەدوای وەڵامەکەی دا بگەڕێت، هەروەها (بیتەر) هەمیشە جەختی لەوە دەکردەوە کە ناشێت شکسپیر بە زیندوویەتی نیشان بدەین، ئەگەر نەگەڕێینەوە بۆ رابووردوو لەگەڵ ئەو رووداوانەدا بەراوردییان پێ نەکەین کە ئێستاکە لە دەورو بەرماندا روو دەدەن .

شانۆ بۆ بینەرێکی نوێ

لەگەڵ شانۆگەری هاملێت ــ تیپەکە هەوڵی ئەوەی دا کە بینەرێکی تایبەت بەخۆی دروست بکات، بینەرێك لە نەوەی نوێ، هەنگاوی یەکەمیش ئەوەبوو (بیتەر هۆل) ساڵی 1976 یانەیەکی دروست کرد کە زۆتر لە 40 هەزار ئەندام بگرێتە خۆی، کە زۆربەیان گەنج بوون، نەوەی کۆنیش چونکە بەشێوازێکی سادە شانۆگەرییەکانی شکسپیریان دەبینی، ئەوانیش لەو تیپە نزیك بوونەوە ، ئەمە وای کرد کە ژمارەی هەوادارانی تیپەکە رۆژ لەدوای رۆژ لە پەرەسەندن دابێت، هەر لەو کاتەدا تیپەکە

گۆقارێکی هونەریی دەرکرد بەناوی (فلێرش) کە بە شێوازێکی سادە ئاماژەی بە گرنگترین کارو چالاکییەکانی تیپەکە دەکرد .

دواتر تیپەکە لەسەر خواستی ژمارەیەکی زۆر لە هەوادارانی ئەو تیپە هەوڵی ئەوەی دا هەر تەنها خۆی بە بەرهەمەکانی شکسپیر نەبەستێتەوە، بەڵکو چەندین شانۆگەری دیکەی لە بەرهەمەکانی نووسەرانی وەك : دورینمات، بنتەر، برێخت، بیکیت، ئارابال، ئەبسن، سترانبیرگ ، ئالبی، ستوبارد، پێشکەش کرد، هەروا بە ئەم مەبەستە ساڵی 1974 شانۆیەکی تری دروست کرد بۆ پێشکەش کردنی بەرهەمە ئەدەبییە نوێکان و ناویان نا شوێنێکی تر بۆ شانۆ، کە بریتی بوو لە فەزایەکی شانۆیی کراوە، بۆ پێشکەش کردنی کارە ئەزموونگەرییەکان، هەروا ساڵی 1977 شانۆیەکی تری لە شاری لەندەن دروست کرد بەناوی (زی ویر هاوس) بۆ نمایش کردنی هەندێ لە شاکارەکانی شکسپیر و نووسەرە هاوچاخەکانی تر، بە فۆرمێکی ئەزمونگەرییانە .

کاتێکیش کە دەرهێنەری لاو (ترفورنن) ساڵی 1968 ئەرکی بەرپرسیارێتی هەڵسوڕاندنی تیپەکەی گرتە ئەستۆی خۆی، بەماوەی سێ ساڵان توانی ئەو تیپە لە ئاستێکی باڵادا نیشان بدات و وای لێ هات لەکۆتایی شەستەکاندا ژمارەی هەوادارانی ئەو تیپە لەملیۆن هەوادار زیاتر تێپەڕێنێ ،لەرووی جیهانیشەوە تیپەکە بوو بەخاوەنی زۆرتر لە پێنجا بڕوانامەی ڕێز لێنان .
ترفۆرنن – هەمیشە پێداگری لەوە دەکردەوە کە پێویستە ئەکتەرەکان بچنە ناواخنی شکسپیرو بە چاوێکی کراوەوە ئاشنا بەجیهانی شکسپیر ببن، دوور لەکاریگەر بوون بە تێڕوانینە کۆنە تەقلیدییەکانی رابووردوو لەرووی تێگەیشتن لە بەرهەمەکانی شکسپیر .
دواتر بیتەر برۆك بەنمایش کردنی شانۆیی (خەونی نیوە شەوی هاوین) هوشیارییەکی نوێی بە دەرهێنەرە نوێکانی ئەو تیپە تەقاندەوە .

شانۆگەری (کۆریۆلانوس) لە ئەوروپا

یەکێك لەشاکارە هەرە بەپێزەکانی تیپ لەکۆتایی حەفتاکان شانۆگەری (کۆریۆلانوس) ی شکسپیر بوو لەدەرهێنانی (تیری هاندس) بوو، کە بوو بەمایەی ڕێزامەندی و سەرنج راکێشانی بینەران لە لەندەن و زۆر لەشارەکانی ئەوروپا، لەساڵی 1979 ش تیپەکە درێژترین گەشتی هونەریی خۆی ئەنجامدا، ئەوەبوو شانۆگەری(کۆریۆلانۆس) لە میونیخ و زیوریخ و قیەننا و ئەمستردام و برۆکسل و هامبۆرگ و بەرلین نمایش کرد، لەهەموو ئەو شارانەدا ئەو تیپە زۆر بەگەرمییەوە و لەناو

چەپەڵە ڕەزانی بینەرەوە پێشوازییان لێ کرا، ئەوە جگە لەوەی کە بەسەدان بینەر نەیتوانی پلیتی بینینی شانۆگەریەکەیان دەست کەوێت، شەو شەوەکی زۆریش لەسەر پلیت لەنێوان هەوادارانی ئەو تیپەدا دروست ببێت .

کەریەلانوس ـ ئەو جەنگاوەرەیە کە لەگۆڕەپانی شەڕدا دەگەڕێتەوە، نایەوێت جلەکانی خۆی لە بەر کاتەوە لەترسی ئەوەی نەبادا خەڵکەکە برینەکانی ببینە و وەك سەرەکی خۆیان هەڵەی نەبژێرن، هەندە لەدەرهێنەران ـ کەریەلانوس وەك پیشەوایەکی فاشی و هەندە جاریش وەك قارەمانەکی نەتەوەیی بەرجەستە دەکەن، بەڵام (تیری هاندس) کەریەلانوس ـ ی وەك کاراکتەرەکی خاوەن بیرو باوەڕەکی نەتەوەیی و کەسایەتیەکی ئازاو چاو نەترس نیشان دابوو جگە لەو گۆڕە دەرهێنەرانەی وەك (بیتەر برەك) و (تیری هاندس) و دەیان دەرهێنەری تر ئەو تیپەیان لەمێژووی بەریتانیادا بە زیندوویەتی هێشتەوە، کە لە رابووردوو ئەستاشدا بەرهەمەکانی شکسپیری بەزیندوویەتی بە هەموو سەردەمەکاندا راگرتووە، لەگەڵ تێپەڕبوونی زەمەنیش بەردەوام ئەو بەرهەمانەلە نوێ بوونەوەدان .

حەیدەر عەبدولڕەحمان

ترسی دەسەڵات لە ڕۆشنبیران … هەڵین

کێشەی نێوان دەسەڵات و ڕۆشنبیر کێشەیەکی یەکجار کۆن و لەمێژینەیە. هەر لە ئازار و دەردەسەریەکانی ئەحمەدی خانی و حاجی قادری کۆیی و بێکەس و پیرەمێرد و گۆران..تاد، هەریەکەیان بەشێوەیەك لە شێوەکان توشی ئازار و تەقاندن و تیرۆر هاتن.

جا هۆی بنەڕەتی ئەم کێشەیە لەوەدا خۆی بەرجەستە دەکات کە ڕۆشنبیرانی راستەقینە هەموو کاتێك خۆیان بە دەمراستی بێدەسەڵاتان زانیوە لە بەرامبەر ستەم و زۆرداریەکانی دەسەڵاتداران کە دەرحەق بە چینی ژێرەوە و ناوەراستی کۆمەڵگەی ئەنجام دەدەن.

هەردەم دەسەڵاتدارەکانی ڕۆژهەڵات، هەرچەندە لە ناوەوەی وڵاتدا بە هێزیش بووبن. بەڵام، بەرامبەر بە بێگانان کەسانی بێتوانا و بە

هەز و دەست لەسەر سینە بوون. ئەوان بە مانەوەی خۆیان هەموو جۆرە ئەرك و كارەكیان لە بێگانان پێ پەسەند بووە و هەمیشە گوێڕایەڵی فەرمانەكانی ئەوان بوون. بەڵام، لە بەرامبەر دەنگی كەسانی خۆ وەڵاتی هەمیشە شمشێر بە دەست و ئامادە و لەسەرپێ بوون بۆ لەناوبردنی هەر نوزەیەكی نارەزایی. ئەم دووفاتی و دووڕووییە لە كۆمەڵگەی ڕۆژهەڵات بەگشتی و هی كوردەواریی بەتایبەتی هەر لەسەردەمی شاعیری پایەبەرزی كورد (ئەحمەدی خانی)یەوە، زۆر بە ئاشكرا هەستپێكراوە. هەر وەك لەم نموونە شیعرییەی خوارەوە دیارە، خانی واتەنی:-

ئەمما ژ ئەزەل خودێ وەساكر
ئەڤ ڕۆم و عەجەم لەسەر مەراكر
تەبیعەتی وان ئەگەر چی عارە
ئەو عارە ل خەلقە نامدارە
ناموسە ل حاكم و ئەمیران
تاوان چییە شاعیر و فەقیران

سەرچاوەی ئەم جۆرە كارانەش لە ئەنجامی ژێردەستەیی و گرێی خۆ بەكەمزانینەوە بووە بەرامبەر بە هەموو شتێكی بێگانە كە بە درێژایی مێژوو بە گرانی باجەكەی دراوەتەوە و تا ڕۆژی ئەمڕۆش ئەم باجە قورسە هەر دەدرێتەوە.
لە كاتێكدا ڕۆشنبیران هەمیشە قیبلەنومای ڕێگای ئازادی و سەرفرازی بوون بۆ میللەت و دەسەڵاتداران و هەمیشە ویستویانە تۆوی ئازادی و سەربەخۆیی لە ناوەوەی وڵات و مێشكی یەكە بە یەكەی نەوەكانی سەردەمی خۆیان و هی دواڕۆژ بچێنن.
دەسەڵاتداران چونكە خۆیان بە ڕێبازی سەركردە-كۆیلە پەروەردەكراون، هەمیشە ویستویانە لە ڕێگای خزمەخزمێنە و پەیڕەوكردنی سیاسەتی”كە باشتر نۆكەریم بكات ئەو دڵسۆزترین كەسمە” خەڵات و بەرتیل و پشت بەستن بە چینی بە كرێگیراوی گۆشكراو بە فیكری بێگانە پەرستییەوە دەرفەتە زێڕینەكانی سەربەخۆبوون و پێشكەوتنی كۆمەڵگەیان بەفیڕۆداوە. چونكە، ئەوان وایانكردووە كەسانی ناشایستە لە پلەی شایستەدا دابمەزرێنن. ئەمەش ئەو پەڕی نادادپەروەریی كۆمەڵایەتیان لە كۆمەڵگەدا بەرپاكردووە. ئەگەر مرۆڤ ئازادی و دیموكراسی بە ژێردەستەكانی خۆی نەدات، چۆن دەتوانێت داوای ئازادی و دیموكراسی لە دوژمنەكەی خۆی بكات؟

بە ئەم بابەتە سودم لە سەرچاوەکانی:-
١-د. ئازاد حەمە شەریف(زنجیرەی شاکارنوسەکانی کورد لە سەدەی بیستەم).
٢-سەردار گەردی(ڕەخنەی ئەدەبی).

ئایا PMS (PreMenstrual Syndrom) نەخۆشییە یان نا… ئامادەکردن و وەرگێڕانی: چەپی

ئایا (PMS (PreMenstrual Syndrom
نەخۆشییە یان نا… لە پیاو و ئافرەتا هەیە یان نا….
بۆ لە ئافرەت هەیە و پیاو پێویستە بیزانێ .. چی برا، باوک، مێرد…

ئامادەکردن و وەرگێڕانی: چەپی

ئەمە حاڵەتیکە بەردەوام ڕوو ئەدات و کاریگەری ئەخاتە سەر لایەنی فیزیکی تەندروستی و هەست و سۆز و ڕەفتاری ئافرەتان وە بەتەنیاش ئافرەتان
ئەم مەرجانە چەند ڕۆژێک پێش سوڕی مانگانەیان دەست پێئەکات

ئەم مەرجە دەست پێ ئەکات بە شێوەیەکی گشتی ١١ ڕۆژ پێش کەوتنە سوڕی مانگانەوە وە لە یەکەم ڕۆژی سوڕی مانگانە هەموو ئەم نیشانانە تەواو دەبێت
وە ئەم یانزە ڕۆژە بە شێوەیەکی ستاندارت داندراوە چونکە زۆرێک هەن تەنیا ٤ ڕۆژ پێش یەکەم ڕۆژیان وان یاخود حەفتەیەک یاخود تەنیا دوو ڕۆژ
جونکە PMS جیاوازیەکی گەورەو بەرفراوانی هەیە لە کەسێکەوە بۆ کەسێکی دی

هۆکاری PMS بە تەواوی دیار نەخراوە بەڵام زاناکن ئەیگەرینەوە بۆ ئەو هۆکارانەی کە وا ئەکان سوڕی مانگە دروست بێت لەوانە گۆڕانی

ه□م□نەکان و وە گۆڕان لە سیڕۆتۆنین
زیادبونی هەردوو هۆڕمۆنی ئیسترۆجین و پڕۆجیسترۆن لەماوەی چەند ڕۆژێک پێش لە سوڕی مانگانە (کە مەبەستم ١١ ڕۆژەکەیە لەسەرەوە ئاماژەم پیدا) ئەبێتە هۆی چەند نیشانەیەکی جدی کە لەوانەش کاریگەری ڕاستەوخۆ ئەخەنە سەر لایەنی هەست و سۆز وەک بێتاقەتی و قەلەقی هەروەها سیڕۆتۆنینی هیلکەدان ئەبیتە هۆی گۆڕان لە چالاکی چەند بەشێکیبمێشکمان کە ئەمەش نیشانەکانی PMS دروست ئەکەن

نیشانەکانی PMS کە لە ئافرەتاندا دەرەکەوێت زۆربەی کات بەشێوەیەکی سوک یان مامناوەند دەرەکەوێت واتا بە شێوازێکی قورس ئەم نیشانانە ناگرێت و تاڕادەیەکی زۆر کاریگەری نابێ لە بەجیهینانای ئەرکی ڕۆژانە
بەڵام ب□ □□ژ□ی ٢٠٪ بۆ ٣٠٪ ئافرەتان زۆر بەتوندی PMS ـیان هەیە و کار لە کاروباری ژیانیان ئەکات
وە بەریژەی ٣٪ بۆ ٥٪ PMDD ئەگرن کە جۆرێکە لە جۆرەکانی PMS بەڵام زۆر سەختەو ئازارەکان و نیشانەکانی لە کەسیکەوە بۆ کەسیک لە مانگێکیەوە بۆ مانگێکی تری جیاوازە نیشانەکانی PMS:
هەر وەک پێشتر وتم کە PMS لەکەسێکەوە بۆ کەسیکیتر جیاوازە بەڵام ئەم نیشانانە لە لایەن زۆرینەی ئافرەتانەوە ڕیکۆرد کراوە

ئاوسانی سک
ئازاری سک
ڕەقبونی سنگ
دەرکەوتنی زیبکە
قەبزی
سکچوون
سەرئێشە
هەستیار بوون بە ڕوناکی و دەنگ
هیلاکبونی بێ هۆکار
ناڕەحەتبوون
تێکچونی خەو
دودڵی و قەلەقی
فشاری دەرونی
خەمۆکی
زۆر بە ئاسانی و زو زو هاوارکردن
هەوەس هاتن و چوون یاخود تێکچونی فرمانەکان و بڕیارەکانی
چەوربونی پێست

ئاوسانی سنگ
کەم بونەوەی هەوەسی سێکسی
گەرانی ئارەزووی خواردنی
زیادبونی کێش
بیتاقەتبون و وازهینان لە پەیوەندیە کۆمەڵایەتیەکان

چارەسەرکردنی PMS:
چارەسەریەکان جیاوازن و ئەوەستیتەوە سەر ئەو نیشانەیەی تیایا دەرکەوتووە لەگەڵ خودی کەسەکە خۆی
وە نیشانەکان چارەسەر ئەکرێت بە گۆڕینی خۆراکەکانت لەو ماوەیە بە خۆراکی تەندروست ، وەرزشکردن ، ئاگا لەخۆبون و خۆنەخستنە بەر کەشو هەوای سارد و نەکردنی ئیشی زۆر قورس لەو ماوەیە، وە گۆرینی شێوازی ژیانەکەت ، یاخو وەرگرتنی دەرمان

لەم حاڵەتانە زۆر ئاگالیبونی ئافرەتان پیویستە چونکە ئەوان بەدەست خۆیان نییە کە تورە ببن بیزار ببن هاواربکەن شەڕبفرۆشن چونکە ئەوان لەناخەوە هۆڕمۆنەکنیان پاڵنەرە بۆ ئەمشتە. زۆرکات بەرپەچی باوک یان برا یان میرد ئەدەنەوە. نابیت ئەمان بە بیرێزی ئەژمار بکرێت بەڵکو ئەبێت بەزاری شیرینەوە لەگەڵیان بدوێن و لەمکاتانە لییان بگەرێن موراعاتیان بکرێت

ناڕەزایەتیەکان لەعێراق و لوبناندا بەرەو کام ئایندە هەنگاو دەنێن؟ … تاهیر حاجی حەسەن

هەلومەرجێک لە عێراق و لوبنان دا،دەگوزەرێت،پێشینەیەکە بە کۆتای هێنان بەحکومەتی باوی خۆ دوبارە کردنەوە لەباوکەوە بە نەوە،وەلەلایەکیترەوە،کۆتای هێنانە بەدەسەڵاتی میلیشیای و میلیشیای مەزهەبی و دینی و قەومی.
بێگومان کەی ئاڵوگۆڕەکان،پاڵنەرە سەرەکیەکەی بە هاتنە مەیدانی

ملیۆنی لەمر□قی زەحمەتکێش جێگەو پێگەی ژیانێکە کە شایستە بەمر□قی ئەم چاخە نیە، یانی پاڵنەری سەرەکی پێگە ئابوریەکەیە کەدا بەشکاریە چینایەتیەکە هۆکاری سەرەکیەتی. بۆیە دەڵێم ژیانێک کە شایستە بەم قۆناخە نیە،چونکە ئاستی پێشکەوتنی زانست و داهێنان و بەرهەمهێنان لەشوێنێکدایە کەتواناى دابین کردنی ژیانی شایستەی بەپێی قۆناخ هەیە. بەڵام کاتێک ژیانی چین□ بەرهەمهێنەرە زۆرینەکە دەبینین،هیچ کات گونجاو نیە بەم سەدەیە. پێگەی چینایەتی و دابەشکاری ناڕەوایانەی چینەچەوسێنەرەکان لەدابەش کردنی کاری کۆمەڵایەتیدا بۆخۆی پێکهه□نەری کۆی ناهاوسەنگی و ناڕەزایەتیە ملیۆنیەکانی جەماوەری زۆرینەیشە لەنێو کۆمەڵگەکاندا.

سامانێکی زۆر کۆ بوەتەوە لەدەستی چینێکی کەمایەتیدا□و لەو بەریشەوە هەژاریەکی بێشوماری ڕیز کردوە.(وتەی مارکس). کەواتا،دەبێت کام دەستی دەرەکی لەپشت هەر ناڕەزایەتی و هاتنەمەیدانێکی چینی کرێکارەوە بێت،گەر تەنها خودی سیستەمی سەرمایەداری نەبێت؟
ئاین□د□ی ئەم هەلومەرجانە بەکوێ دەگات،ئەوە تەنها و تەنها پەیوەستە بەمەدی چونە پێشی ڕێکخستنی هۆشیاری سیاسی چینایەتی چینە زۆرینەکە لەکۆمەڵگەدا، یانی تاچەند،ئەو چینەکۆمەڵایەتیە زۆرینەیە پێگەکەی خۆی ڕێکخراو بکات، بەو ئەندازی□ش دەتوانێت ئەمڕۆ و سبەی بۆخۆی مسۆگەر بکات. گەر پێچەوانەیش بێت،ئەوا، هەلومەرجەکان پێدەچێت بەشێوازێک ئاراستە وەرگرێت،کەڕێگە خۆش بکات بۆ هاتنە سەر حوکمی چینێکی بۆرژوازی دور لەهەیمەنەی زاڵی مەزهەبی و دینی و قەومی،لەکاتێکی وایشدا،دیسانەوە کۆی داخوازیە ڕەواکانی زۆرینەکە دەچێتە گیرفانی چینێکی نوێی چەوسێنەرەوە. بۆیەش لەلایەک گرنگە،هێزە ملیۆنیەکەی جەماوەری ناڕازی ڕێگە نەدات لایەنە خوێن ڕێژە چەوسێنەرەکان ئاراستەکان بەرەو ئاراستەی شەڕی چەکداری ببات لەناوخۆی وڵاتدا.

سەرکەوتنی ئەم ڕاپەڕینە جەماوەریە لە عێراق و لوبناندا،لەلایەک دەبێتە قۆناخی وەرچەرخانێکی گەورەو لەهەمان کاتیشدا دەتوانێت دەست کۆتای کۆی ئەو هێزانە بکات کەلەئێران و دەوڵەتانی ناوچەکەو زل□ه□زانەوە کۆمەک دەکرێن،وەدیسانەوە دەتوانین بڵێین لەسەر کەوتنی ئەم خۆپیشاندانە مەزنەدا کۆتای بەدەسەڵاتی ڕەشی مەزهەبی و قەومی چینەچەوسێنەرە دەسەڵاتدارەکان بهێنێت و پریشکیشی بپەڕێتەوە بۆ وڵاتانی ناوچ□کە، بەتایبەتیش بۆ ئێران.
کۆی چینەچەوساوە زۆرینەکە بەهەمو مانایەک تێر بوە لەوەهمی

مەزهەبی و دینی و قەومی و دەسەڵاتێک لەمێژووی ڕەشیاندا هەیانبوە لەبەرانبەر ئەو زۆرینەیەدا. بۆیە تاقە ئەڵتەرناتیڤێک کە زانستی و گونجاو بێت بۆ ئەم هاتنە مەیدانە مەزنە،کۆڵنەدان و بەرزکردنەوەی دروشمی سۆسیالیستیانەیە. ئەم ئەڵتەرناتیڤە ناکرێت سڵی لێ بکرێتەوە، ب□ پێچەوانەوە، دەتوانرێت زۆر بەگەشبینیەوە باوەشی بۆ بکرێتەوە. کاتێک میدیای باوی بۆرژوازی چینەچەوسێنەرەکان، پاگەندەی ئەوەی بۆدەکەن کەدەستی ئەمریکاو ئیسرائیل و کێ و کێی لەپشتەوەیە، ئەو پاگەندانە تەنها بۆ ئەوەیە کەهەقانیەت ب□د□ن بەخۆیان و دەست بکەن بەکوشتاری وەحشیانەیان.

گەر زۆرینە لەکۆمەڵگەدا خاوەن ژیان و کاری شایستەو خاوەن پارێزراوی حورمەتی مرۆییانەی خۆیان بن،چ دەستێکی دەرەکی دەتوانێت کۆمەڵگە بشێو□ن□□ت و شەق لەو ژیانە شایستەی خۆیان هەڵدەن و ژینگەو پێگەی خۆیان وێران بکەن؟

کۆی دەوڵەتداران جا تاک حزبی بوبێت یان فرە حزبی بوبێت، تائێستا،سەربەچینەچەوسێنەرەکەی بۆرژوازی بون و پارێزەری مانەوەی ئەم سیستەمە دڕندەیەی سەرمایەداری جیهانی بون، ئیتر دەرهاویشتەکان بەغەیری ناکۆک بونی نیزامی سەرمایەداری بەژیانی مرۆڤایەتی چ شتێکیترە؟ بێگومان،ململانێی نێوان دەوڵەتانی سەرمایەداری و خواستی شەریکاتە ز□ بەلاحەکانیان لەقۆرخ کاری و گەڕانیان بەشوێن بازاڕ دۆزینەوە بۆ کاڵاکانیان و ەدەست خستنی مەوادی هەرزانی سەرەتایی بۆ نێو پێگەی بەرهمهێنان و دواجار وەدەست خستنی قازانجی زیادەو کەڵەکەی زیاتری سەرمایە،مێژوویی□کی کۆنی هەیەو تائەم چرکەساتەیش ئەو مێژووە دوبارەدەکەنەوەو برەو بەچەوسان□ن□وەی چینایەتی و هەڵگیرساندنی جەنگ و وێران کاری دەدەن.

کۆی دەوڵەتانی ناوچەکە لەنێو قەیرانی قوڵدان،کەئەو قەیرانانەیش ڕەنگ□دانەوەی هەیمەنەی پێگەی قەیرانی گەورەی زلهـێزانی ئیمپریالیزمی جیهانیە، بۆیە کاتێک لەشوێنێکدا،جەنگ و وێرانکاری دەبینین، ناکرێت تەنها لەدیدێکی محەلیانەوە لێی بنواڕین، ب□ پێچەوانەوە، هەرلەوکاتەدا، دەبێت لەدیدێکی جیهانیەوە خوێندنەوە بۆ هەر قەیران و جەنگ و ناڕەزایەتیەک بکەین.
چونکە،خودی پێگەی سیستەمی سەرمایەداری قۆناخێکە کاتای هێناوە بەدیدێکی ناۆچەگەریانە یان نەتەوەییانە. هەر لەم تێکهـەڵکێشیە جیهانیەشەوە دەتوانین خوێندنەوەیەکی سەرکەوتوانەمان هەبێت بۆ ڕوداوگەلێک کەل□ ناوچەکەدا بێت یان لەکیشوەرێکیتر بێت کە ڕود د□د□ن.

ئەم قۆناخەی لەسودان و یەمەن و سوریاو عێراق و لوبنان و وڵاتانی دیکەدا هەیە، پەیوەستەو بەڕەنگدانەوەی کەی ململانێ دەندەکانی نێو خودی جیهانبینی نیزامی سەرمایەداریە، هەربۆیەشە خەبات شۆڕشی کرێکاریش بەهەمان شێوە دەکرێت ڕەنگدانەوەی پێگەی جیهانی چینی کرێ وەرگر نیشان بدات.

هەرچ ئاڵوگۆڕێکی شۆڕشگێڕانە لەهەر پونتێکی ئەم سەرزەمینەدا ڕوبدات، دەتوانێت کاریگەری خۆی بخاتە سەر دەرەوەی سنورە بە دروستکراوەکانی و ببێتە هۆکارێکیش بۆ هاوپشتی چینایەتیانە و بەردەوامیدان و برەودان بەبەرپاکردنی شۆڕشی کۆمەڵایەتی لەپونتەکانیتریشدا، جاناوچەیی بێت یان جیهانی.
هیچ ڕێگەیە چارەیەک بۆ چینەشۆڕشگێڕە زۆرینەکە بونی نیە لەنێو سیستەمی سەرمایەداریدا، بەغەیری کۆتای هێنان نەبێت بەخودی سیستەمی سەرمایەداری و دامەزراندنی کۆمەڵگەی یەکسان کەکەی ئامرازە سەرەکیەکانی بەرهەمهێنان بخاتە ژێر دەستی خۆی و کۆتای بەکۆی نەزم و یاساو ڕێسایەک بهێنێت کەتائێستا لەخزمەت و بەرژەوەندی مانەوەی چینێکی چەوسێنەری قۆرخ کاردا بوە.

تاهیر حاجی حەسەن
31/102019

سروودە شیعر لە بونیاتنانی هەستە باڵا نیشتمانی و نەتەوەیەکان … جمال نوری

سروودە شیعر لە بونیاتنانی هەستە باڵا نیشتمانی و نەتەوەیەکان..
بەنمونە : سرودە شیعری (ئەمە کوردین) ی خالد مجید فرەج ——

چنینی ووشە لە خەیاڵی و ئەندێشە ی برای شاعر خالد مجید فرەج ، بە نوسینی شیعر ، ئەو دەلالەتە مان لابەرجەستە دەکات ، کە هەستە باڵاکانی شاعر بەرامبەر بە نیشتمان و نەتەوەکەی و تەوزیفکردنی بە سرودە شیعر ، دەیەوێ لەم ڕێگایەوە چرەی هەستە نیشتمانیەکانی سەوز

ببێ ، بەتایبەت لەنێو هزری مناڵ و کوڕو کچی نیشتمانەکەی . واتە
شاعیر لەگرنگی سرودە نیشتمانیەکان پاش حاڵی بووە و دەیەوێ
خۆشەویستی نیشتمان لەم ڕێگایەوە موتوربە بکات شاعیر ،شارەزایانە
توانیویەتی ،دەستبەرێ بۆ نوسینی سرودە شیعر به شێوەی دوانزە
بڕگەیی ،سەر بە قوتابخانە کلاسیکیەکەی شیعر کە یەکێتی بابەت
تیایدا حزوری هەیە شێوەو ناورۆک لەم قوتابخانە شیعریەدا
دوانەیەکی لێک دانەبڕاون لەڕێگای زمان و فەنتازیاو ئێستاتیکا و
هونەری نوسینەوە گوزارشت لە قۆناغەی دوێنێ وئەمڕۆو واقعی گەلەکەی
بکات کە پیایدا ڕاگوزەربوەو ڕاگوزەرد□ بێ .

خوێندنەوە شیعریەکەی شاعیر ، ئەوەمان پێ دەڵێ کە. هەرگیز ئەم
نەتەوەیە بێدەنگ نەبووە ، لە ڕوودانی کارەساتەکانی کە بەسەر یدا
هێنراوە ،شاعیر بەزمانی شیعر کاردانەوەکانی تەوزیف کردوە لە ئاست
هەموو ڕووداوە مێژوییە کانی نەتەوەکەی،کە بەخوێن نوسراوەتەوە ،
شاعر بە دیدگاو جیهانبینی بۆ شووناسی وون بووی، ڕۆدەچێ بەناو
سیاقە مێژوویی□کەیدا، کەبەر لە دووهەزارو حەوسەدو هەژدە ساڵ بەر
لەئێستا کوردخاوەنی پانتایی جوگرافی جێوسیاسی و مێژوویی
شارستانیەتی خۆی بووە لە ڕۆژهەڵاتی ناویندا لەدامێنی چیاکانی
زاگرۆس دا نیشتەجێ بووەو درێژ بوونەتەوە بۆ چیای جودی خاوەنی
یەکەمین دەوڵەتی شارستانی خۆی بووە ، بە ناوی ماادد ، بۆیە شاعیر
شیعر بەزمانی سروود دەنوسێ و بە ڕوونی بە داگیرکەرانی کوردستان
دەڵێ ، (ئێمە کوردین) واتە شاعیر کاتێ دەڵێ ئێمە کوردین ، تەنها
ووشەیەک نیە بۆ تایتڵی شیعرەکەی داینابێ ،بۆ نمایشکردن بێ ،
بەپێچەوانەوە ، ئەو دەیەوێ لەڕێگای شعرەوە موخاتەبەی گەلانی
ناوچەکەو ووڵاتانی ئێستای دوای ڕێکەوتنامەی (سایکس -بیکۆ)، ی پێ
بکات، کە لەدوای ئەو غەدرە گەورەیەی ووڵاتانی براوەی جەنگی
جیهانی یەکەم لەسەر ئێسک و پروسک و نیشتمانی نەتەوەکەی شاعر
ئەنجامیان دا بەم تاوانە شیان ،جەستەی نیشتمانی کوردستانیان
هەنجن هەنجن کردو زامێکی پڕسۆیان خستە ناو ناخی تاکی کوردەوە و
جەستەشیان لە خاچ دا ، ئیدی لەو قۆناغەوە کورد بەردەوام دەگەڕێ
بەدوای شوناسی خۆیدا ، خۆی بۆ نادۆزرێتەوە؟، کەتاوەکو ئێستاش
بەردەوام گەڕیدەیە .. و ڕوو لەهەر شوێنێ دەکات ، بەرناوناتۆرەبو
لەکەدارکردنی شوناسەکەی دەکەوێ ، جارێ بەجنۆکەی ناوزەد دەکەن و
جارێکی دی ڕەچەڵەکی کورد دەگەڕێننەوە بۆ ئاگر پەرست ؟ وەک شاعر
لێرەدا ئاماژەی پێ دەکات :-

دەیان داگیر کەر تێپەڕ بوون هەر نەمردین

هەوڵیان زۆردا، بەجنۆکەی شاخیان کردین
لەدەست پێکی مێژووەوە، لێرە دەژین
یەک ناسنامەین دنیا دەڵێ ، ئێمە کوردین

شاعر کاتێ بێپێچ و پەنا ئاماژە بەوە دەکات ، ئەوانەی ئەمڕۆکە دەوڵەت نەتەوەن لەناوچەکەدا و بوونەتە خاوەنی کیانی سیاسی و نەتەوەیی و نیشتمانی خۆیان و نەتەوەی کوردیش بەپارچە پارچەکراوی جەستەی لەخاچدراوە ، ئەمە ڕووە گەشەکەی نەتەوەی کورد یشان دەدات ، کەتوانیویەتی بەردەوام بێ لە بەرخۆدان ، بەڵام ڕووە نەگەتیڤەکەی نەتەوەکەی ئەوەیە ،کورد لەناو سیاقی مێژوویی شارستانیەتی کۆن و نوێدا نەیتوانیوە پارێزگاری لە شوناسی خۆی بکات و دەسەڵاتی قەڵەمڕەوی حوکمی ئیمپراتۆریەتە جیاجیاکانی خۆی بپارێزێ ، کە، ئێستا داگیرکارانی ووڵاتانی سەردەست ناوزەد دەکرێن بەجنۆکه و بە ئاگر پەرست ، بەڵام گوناهی کوردە کاتێ کورد وەک نەتەوەیەکی زیندوو لەڕۆژهەڵاتی ناویندا خاوەن ئاینی خۆی بووەو ڕێنیشاندەرو پەیامبەرێکی وەک زەردەشت لەڕێگای پەڕتووکی ئاڤێستاوە ئەم بیرەی ئاڕاستەی دانیشتوانی خۆی دەکاکەجگە لەکورد گەلی تریش ژیاون ل□ تەک کوردا لەناوچەکەدا کەزەردەشت وەک بیرمەندێ هەوڵی داوە هاونیشمانی کورد ، خاوەنی کەسێتیەکی بەهێزی خۆی هەبێ و کەسایەتیەکی (گاتا) ی هەبێ، کە گاتاکان ، (کۆنترین جوانترین و پیرۆزترین ،پاکترین ، عەقڵانیەترین گەردوونترین تێکستی پارێزراوی مرۆڤایەتی یە)،* کەهەمیشە تازەیەو گەنجینەیەکی بیری بەرزی مرۆڤایەتی یە ، هیچ لە (ترس)انەو زێدە ڕەویانەی تێدانیە کە لە ئاینەکانی تردا ، تۆخ کراوەتەوە ، بۆیە شاعیر لێرەدا موخاتەبەی خودی کورد دەکات و دەپرسێ..
لەدەستپێکی مێژووەوە لێرە دەژین ،
یەک ناسنامەین دنیا دەڵێ ئێمە کوردین
واتە ناسنامەکەی شاعیر ئاماژەی پێکردووە و دەڵێ یەک ناسنامەین ، واتە هەر چوار پارچەی لەمێخدراوی نیشتمان ، هاوونیشتمانەکانی ، خاوەنی یەک شووناسن کە ئەویش کوردبوونە ، وەک بیرمەندو سیاسی و ووڵاتپارێز
عبدووڵا اوچ ئالان ، کە تائەمڕۆکەش ل□ بەر داکوکی کردنی لەشووناسی کوردبوونی نۆزدەساڵی ڕەبەقە زیندانی و گۆشگیرکراوە ، دەڵێ(کوردبوون سەختە ، بەڵام ڕاکردن لێی نامەردی یە)؟ بەڵێ ئەم دێڕە پاشخانێکی فکری و فەلسەفی لە پشتەوەیەتی و بەر لەوەی داگیرکەران ناوناتۆرە بخەنە پاڵ و کلتورو زمان و فەرهەنگمان بشێوێنن ، کورد لەئاست پاراستن و درێژەپێدانی شارسانیەتی کیانی کوردبوونەکەی

خۆیدا نەبووە ، كەپڕاو پڕ بووە لە دروستكردنی كەسایەتییەكی كورد بە بیری چاك ، كرداری چاك ، ڕەوشتی چاك لە فەلسەفەی زەرادەشتی هەڵگەڕاوەتەوە لێی و بە بەشێك لە كلتوری ژیاریی خۆی نەزانیوەو لێی هەڵگەڕاوەتەوە و بەرەو نەریت و دینی وڵاتانی كە كوردستانی داگیر كردوە دینەكەی ئەوانی كردوە بەجێگرەوەی دینە ڕەسەنە كوردییەكە ، بۆیە ئێچ ئالان لەخۆڕا نالێ(كوردبوون سەختە ، و ڕاكردن لێی نامەردییە)
؟
شاعر بە شیعرەكەی لاپەڕەكانی ئەم مێژووە تاڵە هەڵدەداتەوە و ئاماژە بە بەرخۆدانی كورد دەكات ، كە، بەهیچ شێوەیەك دەستەوەستان نەبووە لە ئاست ئەم داگیركاریانەی كە دوژمنانی كورد هەوڵیانداوە بۆ گۆڕینی دیمۆگرافیای نیشتمانی كوردسان لە، كلتوری زمانی ، ناوی ، ئاوی ..؟
هەروەك دەڵێ:-
لەسەرسم و هەڵدێران و شكستەوە.
لە ئەنفالیش دوژمن هیچی نەبەستەوە
سەدان ڕۆڵە شەهیدی ئەم ڕێگەیە بوون
سەدانی تر ئەی ڕەقیبیان دەگووتەوە
كارو كردەوە داگیركارەكانی دوژمنان نەیتوانیوە بە یەكجارەكی ئەم نەتەوەیە لەناوبەرێ و بە یەكجاری بسڕێتەوە..
لەكۆتایی چواردێڕەشیعرەكەیدائاماژە بەو ڕاستی یە بەڵگە نەویستە دەكات كەدەڵێ :-
وەكو سیمورخ لەخۆڵەمێش وەدەركەوتین
لەئاگرو كۆمەڵ كوشتن بەڕێ كەوتین
دەیان بارە وێران دەكرێ ئەم خاكەمان
نەماندووبووین نەكۆڵماندا نەسرەوتین
دەرئەنجام .. گەڕانەوە بۆ سەرەتاو دەستپێكی مێژووی شارستانیەتی كورد كەخاوەنی كیانی سیاسی و ئابوری فەرهەنگی و كلتوری و نەریت و سرووتی ئاینیی خۆی بووە، كە لەدەستی داوە ئەمەستا پێویستی بە هزرێكی زیندووە بە یەكخستنی گوتاری هاوبەش پاشان كۆڵنەدانی دەبێتە سەركەوتن..!

جمال نوری
21/3/2018

▪ گاتاکان و بیری زەردەشت /کمال میروادەلی